

להבות אש קודש

פרשת תרומה

פרשת השבוע העוסקת בבניית המשכן וכליו, קביעת זכרון נצח ממעמד הר סיני כדברי הרמב"ן. העיסוק בתורתם של הקדושים שבחיייהם היו בחינת מקדש, השרו את השכינה בתוכם, שגופם כלה אך תורתם ממשיכה לחיות ולהחיות להאיר ולהמם לכותם ונשמותיהם של ישראל באשר הם.

והיה המשכן אחד – צירוף מקדשי מעט היחידים למקדש אחד¹

ידועים דבריו של האלשיך הקדוש² ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ולא אמר בתוכו. והוא כי הנה שמעתי לומדים מכאן, כי עיקר השראת השכינה – באדם הוא, ולא בבית, מאמרו 'בתוכם' (עבלח"ק).

עפ"י דברי קודשו אלו נתבונן בדבריו של המשגיח בישיבת שער התורה גרודנא, הרב שלמה הרכבי זצ"ל חי"ד בספרו מאמרי שלמה (ח"ב מאמר מ"ו) וזלח"ק:

וְהִבְרַתְּ אֶת־הַיְרִיעֹת אֲשֶׁה אֶל־אֲחֵתָהּ בְּקַרְפִּים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד (שמות כ"ו ו')

כתב בספרנו וז"ל:

כי עם היות המדרגות בלתי שוות, הן אמנם מסודרות בסדר אחד לעשות רצון קונם, כאמרו [ישעיהו ו' ג'] וקרא זה אל זה ואמר קדוש [עכ"ל הספורנו].

הספורנו מבאר לנו בזה גודל מדרגת המשכן והלימודים ממנו, אעפ"י שידוע לכל בפשיטות שהמשכן הוא מקום השראת השכינה, כמו שכתוב (שמות כ"ה ח') ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, שהמשכן ממשיך הקדושה בתוך כל אחד מישראל. אמנם מזה שהמשכן הוא נצחיי ונשאר וישאר קיים לעד כמו שאמרו רז"ל בסוכה נ"ה, עצי שטים עומדים, עומדים לעולם ולעולמי עולמים, לא נחרבו לעולם ולא נמסרו ביד שונא רק נגזזו. גם בכרכות (נ"ה ע"ב) אמרו יודע היה בצלאל לצרף אותיות שבהם נבראו שמים וארץ. רואים אנו מזה שיש בזה הבניין לא רק מקום להתגלות השכינה רק בעצם הבניין בחומר שלו, בצורה, בכל דבר קטן וגדול גנוז שמה עניני חכמה, בגלוי מעשה ה' יתברך וחיוזק אמונתו עד שנעשה המשכן נצחיי וקיים לעולם.

וְתָכֵל כָּל־עֲבֹדֹת מִשְׁכַּן אֱהָל מוֹעֵד ... וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן (שמות פקודי ל"ט ל"ב-ל"ג)

רש"י: שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקדוש ברוך הוא הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים, שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו. אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה בידך נראה כמקימו, והוא נזקק וקם מאליו, וזהו שנאמר (שמות מו יז) הוקם המשכן, הוקם מאליו. מדרש רבי תנחומא, עכ"ל רש"י. ובפשטות הפסוק, לא היה באפשרות בן אדם [להקימו] מפני שהיו קרשים עבים וגבוהים.

¹ עריכת הגליון והלימוד בו לקיים מצות בוראי יתברך. ולעילוי נשמות הורי היקרים אודים מוצלים מאש, אבי מורי ר' מנחם אהרן ב"ר טוביה ז"ל, אמי חוה בת ר' יהודה ז"ל. חותני הרב מנחם ב"ר יצחק (חבה) אשתו זהבה בת רבקה, בנם משה יצחק ז"ל. מו"ר הרב דוד ב"ר חיים (פוקס) זצ"ל, הרב סיני יצחק הלוי בן הרב שמעון (אדלר) זצ"ל, יהודה בן הרב מרדכי יבלחטו"א (דימנטמן) שלומית בת ר' יהודה ז"ל (מו), אהובה לאה בת הרב שמעון יבלחטו"א (קלרמן). הרב חיים קלמן ב"ר נתן נטע (שלנגר) זצ"ל נפטר ללא זש"ק.

לרפואת שמואל דב בן מלכיאלה, רפאל חיים בן חנה אסתר, חנה בת איידיו בתושח"י.
² מובא בדבינו אפרים על התורה בפרשתנו (מקדמוני אשכנז, החיד"א מביאו רבות מכת"י) נראה שקדם לאלשיך הקדוש.

ואפשר שיש ג"כ כונה מרומזת מפני שלהעמדת המשכן והקמתו היתה נצרכת כל כך קדושה ודבקות עד שקשה לאדם להעמיד מקדש כזה אפילו לאחר עבודת בצלאל וכל חכמי לב שנתן הקב"ה בהם חכמה ובודאי ביהוד עם נתינת החכמה בלב בצלאל וחכמיו, לפשטיות המעשה הושקע ג"כ במעשה הבנין ג"כ קדושה ודבקות ויסודות ברור האמונה והיה העבודה מלאה כונות ויהודים לקדש הבנין ולכן רמוזה התורה שנתן הקב"ה בלב בצלאל וחכמיו ולא כתוב בשכל או במה כי חוץ מן החכמה שבשכל ובמה, נתנה ג"כ חכמה בלב להבין ולהשכיל ולרומם ג"כ אחרים, ולא היו שם דברים פשוטים קטני ערך, ואעפ"י שבודאי היו שם חילוקים במדרגות זה למעלה מזה כגון הצר המשכן, עזרת נשים, עזרת ישראל, אולם, היכל, קדש קדשים, עליות והשטח למטה, לכ"א [לכל אחד] מדרגת קדושה אחרת, וכולן נבדלות במדרגותיהן, מקומות לדברים פשוטים, ומקומות לדברים רמים עד מאוד, מן היתדות להצר המשכן עד הארון וקדש הקדשים והכפורת, מה רב המרחק ביניהם מכל מקום כולם אחודים ומדובקים זה בזה, לכולם יש מטרה אחת ונקודה מתווכת שאליה פונים כולם וזהו עיקר מצבם ותוכנם ליצירתם, בלא הבדל ומחיצה בין הדבר הקטן והגדול כולם נוטים לעשות רצון קונם, לפרסם ולהורות על הקב"ה שאין בלתו ואין עוד מלבדו כאמרם 'וקרא זה אל זה ואומר קדוש קדוש קדוש' כמו במלאכים.

[כאן מבאר הרב עניני דרגותיהם השונות של המלאכים והתייראות הקטנים מהגדולים מהם, וממשיך וכותב וזלה"ק] כל מלאך יש לו תפקיד מיוחד ושליחות מיוחדת וכל אחד שומר תפקידו, הקטן לפי קטנו והגדול לפי גדלו, וכל זה אינו מעכב ומפריע להם להתאחד ולהתקשר בי"א עם יתר המלאכים לבוון ולהזהר לומר ביהוד 'קדוש' כמו שאומרים בתפלה ומשמיעים ביראה יחד בקול, וכן נותנים רשות זה לזה, קדושה כולם כאחד עונים ואומרים, כי כל אחד מרגיש שהוא רק אחד מן המקלה הגדולה שמזמרת ומשבחת לקונה וזה עיקר תפקידו בהיותו, ותפקידו הפרטי הוא רק שלב ואופן להתחבר ולהשלים ולהשתלם בצרופו לנקודה הפנימית של הבריאה, וזהו אמירתם 'קדוש קדוש קדוש'...

וזהו מה שביאר לנו הספורנו מהות המשכן – כל נקודה ודבר קטן מתחבר לדבר היותר גדול וכולם ביהוד מודים משבחים ומודיעים שירתם כאמירת קדוש קדוש קדוש כמלאכי השרת למעלה. וזהו 'היה המשכן אחד' – לא רק בפשטות שיהיו מחוברים עם היתדות והקרשים ורק והיו אחד – כל נקודה ופרט מתקשר ומתאחד עם אמירת ובירור אחדותו וקדושתו...

[הוראה למעשה עפ"י היסודות האלו]

וכל אחד שנמצא ביהוד עם רבים צריך לדעת שיש לו חיוב חוץ לעצמו [לעשות עצמו מקום השראת השכינה] ג"כ לרבים ולתועלת הרבים, שזהו תועלתו והיובו ג"כ ואין בגדולתו הפרטית לעכב התבטלותו ודאגתו עבור תועלת הרבים והצלחתם... עכ"ל הרב שלמה הרבני זצ"ל הי"ד.

נטיעת כח החמדה באדם שינתבו להמדת תורה ומצוות

וידבר ה' אלימשה לאמר. דיבר אלי בני ישראל ויקהו לי תרומה מאת פליאיש אשר ידבנו לפי תקוה את תרומתי (שמות כ"ה א'-ב').

בספר דיבורי חן לרב דב לאבלאוויטש³ זצ"ל, ביאר בצורה מעמיקה בשרשי תכונת הנפש את התמיהה, מדוע נטע ה' יתברך באדם את יצר החמדה האין סופיים, עד שאמרו הו"ל (קהלת רבה א' פס' י"ג ד"ה ונתתי

³ הרב דוב לאבלאוויטש זצ"ל שימש כראש ישיבה בהונגריה בעיר קישקארש בתקופה לפני השואה. הרב שלא זכה לפרי בטן, כתב בהקדמת ספרו עה"ת 'דיבורי חן': ומה גם שה' יתברך בחכמתו הבלתי מוגבלת מנע ממני פרי בטן, ותלמידי ששמחתי בהם, ואהבתי אותם וקרבתני אותם באהבה ובחיבה, הם הם בני אשר גדלתי וטפחתי, והם הם חלקי מכל עמלי...הסיבה לשם מיוחד זה כתב המחבר זצ"ל בהקדמתו: בראשונה מפני שבמילת 'דיבורי' ימצאו ראשי תיבות דוב בן ירמיה וכן יענטל, אשר דוב הוא שמי, וירמיה הוא שמו של אבי המנוח, שהיה איש תם וישר...[סיבה נוספת] מפני שתפתי לאל מרומים שימצאו דברי חן, ויועילו לחזק יראת שמים בלב הקוראים בו, וימצאו מחמתו גם הם חן בעיני אלקים ואנשים, כמאמר חז"ל במסכת סוכה (נ"ג) כל מי שיש לו חן בידוע שהוא ירא שמים. אבי מורי ז"ל שלמד בישיבתו, סיפר כי קיבל מתנה מראש הישיבה את ספרו עם הקדשה. אמנם במצוקות העתים שלאחר מכן, לא נותר לאבי שריד ומזכרת מבית הוריו. עותק מקורי של הספר הגיע לידינו באורח פלא כעבור כארבעים שנה, עת התגורר בחיפה, ומצאו בבית כנסת ספרדי בשכונה בה גרנו. כיום הספר נמצא ביד, וממנו נערכו הדברים.

אל לב) אמר רבי יודן בשם רבי איבו, אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותו בידו, אלא אן אית ליה מאה, בעי למעבד יתהון תרתין מאוון... [אם יש לו מאה רוצה לעשות אותם מאתים...] ועוד במסכת אבות נאמר הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם. וטבע זו הלא היא מולדת באדם גם קנאה וגם תאוה? אבל באמת קושיה זו רצון חז"ל לתרץ במדרש רבה באומרם 'אוהב מצוות לא ישבע מצוות' דהיינו שלכן נטע ה' יתברך בלב האדם את הטבע הזו שלא יהיה לו בשום פעם די בעושרו שנתן לו ה' יתברך כדי שישתמש במדה זו בעבודת הכורא יתברך שמו, ולא יהיה לו בשום פעם די במצוות שעשה כבר, רק יתאוה ויכסוף ויתאמץ לעשות תמיד עוד מצוות רבות.

[מבאר ענין של אחאב וכן הדד בספר מלכים]

ובזה יש לפרש מה שמסופר בספר מלכים-א' (כ' ג-ד) ששלח בן הדד מלך ארם לאחאב: וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה אָמַר בְּיָהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְיָהוָה אֱלֹהֵי אֲרָם... וַיֵּעַן מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר כִּדְבַרְךָ אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ לְךָ אֲנִי וְכָל-יִשְׂרָאֵל.

ואח"כ שלח לו בן הדד עוד הפעם: כִּי אִם-כָּעֵת מִחֹר אֲשַׁלַּח אֶת-עַבְדִּי אֵלֶיךָ וְחָפְשׁוּ אֶת-כִּיתָךְ וְאֶת בְּתִי עַבְדְּךָ וְחָתִי כָּל-יְמֵי חַיָּוֵיךָ וְיִשְׁמְרוּ כְּדָם וְלִקְחוּ.

תשובת אחאב: וַיִּקְרָא מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל לְכָל-זִקְנֵי הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר דְּעוּנָא וּרְאוּ כִי רָעָה זֶה מִבְּקִשׁ כִּי-שָׁלַח אֵלַי לְנָשִׂי וְלִבְנֵי וְלִכְסָפִי וְלִזְחָכֵי וְלֹא מִנְעַתִּי מִמֶּנּוּ. וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כָּל-הַזִּקְנִים וְכָל-הָעָם אֶל-תִּשְׁמַע וְלֹא תֵאבְדָה. וַיֹּאמֶר לְמַלְאָכָי כְּזִתְדֹד אִמְרוּ לְאֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ כֹּל אֲשֶׁר-שָׁלַחְתָּ אֵלַי-עַבְדְּךָ כְּרֹאשְׁנָה אֲעִשֶׂה וְחִדְבְּרֵךְ הַזֶּה לֹא אוֹכֵל לַעֲשׂוֹת...

מפרש רש"י: כל מחמד עיניך ישימו בידם ולקחו - והלא כל הראשונים דברי חמדה הם, אלא מהו 'מחמד עיניך'? חמדה מתוך חמדה זה ספר תורה שנאמר בו הנחמדים מזהב ומפז רב (תהלים י"ט י"א) אמר אחאב בלבן דבר גדול זה מבקש אין זה שלי לבדי של זקני ישראל היא, לפיכך ויקרא לכל זקני הארץ אף על פי שהיו עובדין עבודה זרה, היו מכבדין את התורה: [ע"כ דברי הנביאים ופירוש רש"י].

וצריך ביאור, למה קראו חז"ל את התורה 'חמדה מתוך חמדה'? אבל לפי האמור מוכן שפיר, כי הלא מה שנטע ה' יתברך את החמדה בלב בני אדם לטבע, לא נעשה רק כדי שיהיה להם חמדה לתורה ולמצוות. לכן קראו את התורה 'חמדה מתוך חמדה' מפני שהחמדה לתורה הוא תכלית מדת החמדה שנטע ה' יתברך בלב בני האדם, ורצון ה' יתברך שמתוך מדת החמדה שנטע בלב אדם יציין ויגדל פרחים חמדה זו.

[כעת שב לבאר דברי הפרשה עפ"י היסוד הנ"ל]

ועפ"י כל הדברים האלה אפשר לפרש שבתיות וְיִקְחֵי לִי תְרוּמָה נרמזו שמאחר שטבע החמדה לא ניטע בלב אדם, רק כדי שיתאוה לתורה ולמצוות, לכן כמו שהוא בענין הדברים שמקבלים בני האדם מה' יתברך שאוהב כסף לא ישבע כסף, ואין לו בשום פעם די במה שנתן לו ה' יתברך, ככה יהיה גם בענין מה שנתנים בני האדם לה' יתברך, דהיינו בענין מצוות ומעשים טובים, לא יהיה בשום פעם די, רק יתאוה תמיד להרבות עוד במצוות ולהיות מן אותם בני אדם שאומרים חז"ל עליהם: צדיקים אומרים מעט ועושים הרבה, דהיינו שאומרים תמיד שהמצוות שעשו מעטים הם, ומכאן זה עושים תמיד הרבה מצוות.

ולפי זה יהיה כוונת הקרא וְיִקְחוּ זאת: כמו שהוא בענין מה שלוקחים בני אדם מן ה' יתברך, בענין מה שמקבלים בני האדם מן ה' יתברך, שאין האדם מת וחצי תאוותו בידיו, ככה יהיה גם בענין לִי תְרוּמָה - בענינים שמרוממים אל ה' יתברך, דהיינו בפעולות המצוות והמעשים הטובים, שיהיו אומרים תמיד, שלא עשו רק מעט, ומאמרם זה יאלצם תמיד לעשות הרבה מצוות ומעשים טובים. עכ"ל הרב דב לאבלאוויטש בדיבורי חן.

ישוב סתירת הפסוקים בענין פני הכרובים נפק"מ ל...מת

מחבר הספר אמנם נפטר לפני השואה (חי' בשבט תרצ"ו), אך בכל זאת עלה על לבי להביאו, כיוון שהוא נפטר בסמיכות אליה, ולא זכה לדור המשך.

וְהָיוּ הַכְּרָבִים פְּרִשֵׁי כְנָפִים לְמַעַל סֻכָּים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכְּפָרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכְּפָרֶת
וְהָיוּ פְּנֵי הַכְּרָבִים (שמות כ"ה ב')

מבאר הרב צבי מייזליש זצ"ל בספר שו"ת מקדשי השם (ח"ב) בהקדמתו זר זהב (מאמר ר"ג) וזלה"ק:

ובמסכת בבא בתרא (צ"ט ע"א) פריך דבמקדש שלמה (דברי הימים ב' ג') כתיב ופניהם לבית. ומשני כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, אז פניהם איש אל אחיו, כאן בזמן שישראל אין עושין רצונו של מקום, אז פניהם לבית [ע"כ מהגמרא].

ונל"פ [ונראה לפרש] עפ"י דאמרינן בכתובות (ק"ג ע"ב) מת פניו כלפי העם סימן יפה לו, כלפי הכותל סימן רע לו, ע"ש. ופירשו דיש בני אדם אשר דואגים בעד הכלל, והוא מאושר אם יכול לעזור לאחרים בגופו ובממונו, ויש בני אדם אשר כל עבודתם הוא רק לצרכי ביתו וב"ב [ובני ביתו] ואינו כואב לו כלל מצב הרע של חבריו. וזה שרמזו חז"ל, מת פניו כלפי העם – שהביט גם כלפי אחינו בית ישראל – זה סימן יפה לו. אבל מת ופניו רק כלפי כותל היינו ביתו – סימן רע להם.

וזה שאמרו אם פניהם איש אל אחיו – שרואה ומביט מצב של אחיו וחבירו, זה הוא בכלל 'עושין רצונו של מקום', אכן אם פניהם רק לבית ולא לחבירו – זה סימן שהוא בכלל 'אינם עושין רצונו של מקום', והבן. עכ"ל הרב צבי מייזליש⁴ זצ"ל.

'קניית' המוכר עם סחורתו

דִּבְרַ אֶל־פְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ־לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנֵנִי לִבְנוֹת לְפָנַי תְּקַחְוּ אֶת־תְּרוּמָתִי. וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתָם זֶהב וְכֶסֶף וְנְחֹשֶׁת (שמות כ"ה ב'–ג')

במדבר רבה (שמות תרומה ל"ג א):

ויקחו לי תרומה, הה"ד (משלי ד' ב') כי לקח טוב נתתי לכם תורתנו אל תעזובו, אל תעזובו את המקח שנתתי לכם, יש לך אדם שלוקח מקח יש בו זהב אין בו כסף, יש בו כסף אין בו זהב, אבל המקח שנתתי

⁴ הרב צבי מייזליש זצ"ל (תרס"ב-תשל"ד) שימש ברבנות בהוגריה. בעלות הכורת הנאצי ימ"ש שולח למחנה ההשמדה אושוויץ שם נרצחו אשתו וששה ילדיו, במחנה באופן פלאי המשיך לנהוג ולהנהיג ברוממות רוחנית תורנית שלא ישערה דעת אנוש.

בספרו שו"ת מקדשי השם, עיקר הספר הינו תורות וחידושי סוגיות של רבנים שעלו על המוקד ונספו בשואה, והרב כנסם לספר אחד (שני כרכים גדולים) מביא בתחילת ספרו קונטרס שער מחמדים בו מספר בעדות אישית מהיסורים והתופת שעבר וראה בתקופת השואה. בין מעשיו תקיעת שופר של מאה קולות, בסתר במשך עשרים פעמים! כשהוא רץ ומסתתר במקומות שונים במחנה, כל פעם תוקע במקום אחר.

כמו"כ מתאר תיאור מזעזע של אב שכלאו את בנו יחידו על מנת לשלחו לתאי הגז ביום ראש השנה, והיתה לו אפשרות להצילו מתוך אלף וארבע מאות נערים, שעמדו להוציאם להורג. בנוסף לתשלום ממון למי שהצליח לשמור אתו, ה'מחיר' הקשה היה, שהקעפוס האחראים על הבלוק היו לוכדים נער אחר במקומו, כדי לשמור על מספר מדוייק. הוא פנה בשאלת אימה לרב מייזליש האם מותר לו לעשות זאת?

הרב ענה לו וזלה"ק: 'איך אוכל לפסוק לך הלכה ברורה על שאלה כזו במצב כזה, הלא גם בזמן שבת המקדש היה קיים, היתה שאלה כזו שהיא דיני נפשות עולה על שולחן הסנהדרין, ואני כאן באושוויץ, בלי שום ספר להלכה, ובלעדי עוד רבנים אחרים, ובלעדי שום ישוב הדעת מרוב התלאות והצרות'. וממשיך לתאר שהאבא מתחנן שהרב יפסוק לו והוא יקבל באהבה את פסק הדין!! הרב מסרב לתת איזושהי תשובה ומתחנן שאינו יכול להשיב. בסופו של דבר היהודי לא פדה את בנו והיה האב מהלך ומדבר לעצמו בשמחה שזוכה להקריב את בנו יחידו לה', כי אף שהיכולת בידו לפדותו, עם כל זה אינו פודהו מחמת שרואה שהתורה לא התירה לו לעשות כזאת, ויהיה חשוב לפני ה' יתברך כעקידת יצחק אבינו שהיה ג"כ בראש השנה.

ומסיים הרב וכותב: ואתה אחי בין והתבונן בצדקת ובתמימות איש הישראלי, ואין שום ספק אצלי שבדאי עשו דברי האיש הזה רעש גדול בפמליא של מעלה, וקודשא בריך הוא כינס את כל חיל שמיא ומשרתי מעלה, והשתבח והתפאר בכיכול, ראו בריה שבראתי בעולמי וכו', ובצדק נאמר עליו 'ישראל אשר בך אתפאר'!

הרב צבי מייזליש ניצל מגיא ההריגה, שימש כאחד הרבנים שעסקו בסוגיית העגונות הנוראה לאחר השואה. עבר לארה"ב, הקים משפחה מחדש נולדו לו תשעה ילדים, שמהם משמשים ברבנות במקומות שונים בעולם. כתב ספרים רבים. ביניהם הערות לאגרא דפרקא אחד מספרי ר' צבי אלימלך מזינוב ה'בני יששכר' זיע"א. ניתן לראות את השו"ת באתרי הספרים.

לכם יש בו כסף שנאמר (תהלים י"ב) אמרות ה' אמרות מהורות כסף צרוף, יש בו זהב שנאמר (שם י"ט) הנחמדים מזהב ומפז רב...

בספר אמרי יהודה לרבי יהודה סג"ל רוזנר⁵ זצ"ל חי"ד מסעקלהיד (אמרי יהודה עה"ת תרומה) כתב וזלה"ק: ...אמרו חז"ל (ביצה ט"ז ע"א) על שמואי הזקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת. מוצא בהמה נאה יותר, אמר זו לשבת, נמצא אוכל כל ימיו לכבוד שבת. דהיינו זה שהיה מוכן לשבת נחשב כאילו היתה של שבת וחלה עליו הקדושה. כאשר מבאר הזה"ק (מצורע) מענין הכנת והזמנת כל דבר הן לטוב והן להיפך, ומבאר שם ענין הנגעים וחלות הקדושה שחלה על עשיית עושי המשכן לשם ה'. והנה עם ה' שתמיד מזומנים לעשות טוב ע"י כן מה שמגיע לידם גם כשהלך אח"כ לצורכם, היה הכל דבר מצוה יען שהיה מזומן גם לדבר מצוה, וזה ויקחו – מה שהם לוקחים לי תרומה, הוא תרומה לי יען כי דהיינו שמנדב לשם ה' ומייחדו תקחו את תרומתי, ממילא גם מעת קיחתם נחשב הכל כתרומתי, וזה כי לקח טוב נתתי לכם תורת אלה תעזובו, כי כן מצינו גם אצל עסק התורה (כי ההכנה לדבר דהיינו) העוסק בתורת עולה הרי הוא כאילו הקריב עולה [מנחות ק"י ע"א].

וזה שמסיים המדרש יש לך אדם שיש לו כסף ואין לו זהב. דהנה אמרינן (בבא מציעא מ"ד ע"א) זהב קונה את הכסף, דהיינו שהזהב נחשב להפרי הנקנה בכסף שהוא המטבע הקונה, ובנוהג שבעולם האדם נותן את המטבע דהיינו את הכסף הוא עוד ג"כ ביד האדם, וע"כ משיג את הפרי שקונה, לא כן התורה הקדושה כי גם כשהדבר הקונה דהיינו הכסף הוא עוד ג"כ ביד האדם, עכ"ז משיג גם את הפרי דהיינו הזהב (וכזה מפרשים מאמר חז"ל (ברכות ה' ע"א) א"ר זירא ואיתימא רבי הנינא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם מוכר הפיץ לחבירו, מוכר עצב ולוקח שמה, אבל הקב"ה אינו כן, נתן להם תורה לישראל ושמה, שנאמר [משלי ד' ב'] כי לקח טוב נתתי לכם תורת אלה תעזובו. [עכ"ל הגמרא] ופירש רש"י דמוכר עצב מפני שפירש ממנו דבר חשוב כזה, וכו'.

⁵ הרב יהודה סג"ל רוזנר מסעקלהיד שברומניה (תרל"ז-ו' בסיון שבועות תש"ד) נכד של הרב דוד דייטש בעהמ"ח אהל דוד. אביו הרב מאיר יששכר בער זצ"ל שהיה גדול בתורה ביראה ובמעשים טובים, הוא אשר גדלו ולימדו בשנותיו הצעירות ולמעשה עד הקמתו את ביתו כפי שכותב בעצמו בתחילת ספרו אמרי יהודה על סוגיות הש"ס. כבר בילדותו כשעסק בתורה ולא הבין כראוי סוגיה מסוימת, היה מתחנך בדמעות שה' יתברך יאיר עיניו בתורתו. בהיותו כבן י"ד שנים אמר שיעור לפני תלמידים בשיבה. היה מפליג במעלת המחמד חידושים בתורה וכתב בתחילת ספרו שמלבד החיוב על כל אדם מישראל להוציא לאור חלקי תורתו השייכים לנפשו כמובא בספרים בנגלה ובוהר הקדוש, הרי יש להתבונן ללמוד את ההלכות במקורם בשרשם, לכן כותב בהקדמתו 'נתתי אל לבי בכל הלכה אשר שרשיו מרובים, להתבונן בטעמן ונימוקן של הראשונים והפוסקים ממקורם בש"ס וליתן מעט תבלין משלי...יראתו שקדמה לחכמתו באה לידי ביטוי בעבודת הלב זה תפלה, בה היה מתפלל בכסופין וגעגועין כתנוק המתחטא לפני אביו. ביחוד ארך אצלו זמן קריאת שמע. ספירת העומר וברכתה, היה אומר בקול שאגה.

ממקום מושבו בעיר סעקלהיד הריץ תשובות לשאלות שנשאל. בניו של הדברי חיים מצאנז זי"ע פארוהו ושבוהו עד למאוד (האדמו"רים האחים הרב שלום אליעזר מראצפערט, ורבי ישעיה'לה מטעשחוב, שנים זכר צדיקים לברכה הי"ד). כן נכנס ללקוט מפירות הפרד"ס המתוקים ונסתרים בעסקו בתורת הרשב"י וכתבי האריז"ל. אור שמשו זרח על פני תבל עד שעלה האשמדאי הגרמני ימ"ש, וביום הראשון של שבועות ו' בסיון תש"ד עלתה נשמתו בסערה יחד עם אשתו ושבעת ילדיו הי"ד. השאיר ספר חידושי על סוגיות הש"ס שהספיק להדפיס בחייו (תרפ"ח), סוגיות עמוקות ביניהן: בעניני ביטול ותערובות, אין מבטלין איסור לכתחילה, וכן כתב בהרחבה בסוגיית מצות מכונה ומצות מצוה, והלך וחיזק יתדותיו של האדמו"ר מצאנז הדברי חיים זי"ע שיצא נגד כשרותן כידוע בחוגי החסידים בעיקר. ספר שהכין 'בחינת ישראל' שהוא לקוט וקצור מכמה מאות ספרים של תלמידי ותלמידי תלמידים של הבעש"ט זי"ע אך הוא כנראה עלה למרומים יחד עם מחברו, מעט גרגרים ממנו נדפסו בספרו למסכת אבות. חידושי עה"ת הם משיירי קונטרסים של חיבורו כנדפס בשער: נדפס מעצם כתב יד קדשו אוד מוצל מאש, בדרך נס והובא לארץ הקודש בשנת תש"ל... וכן דרשותיו למועדים שיצאו בשני כרכים לראשונה בתשל"ה ובשנית בההדרה חדשה בתש"ח.

תולדותיו שנכתבו בגליון זה נערכו עפ"י הקדמת הספר דרשות רבינו האמרי יהודה מסעקלהיד ימים נוראים וסוכות (בו דרשות גם משנות של תמרות עשן ואש בשואה). סיפורו של ספר: נסתבב ובזכות חברי הטוב הרב צבי פישר שליט"א הגיע עותק לא מוכר ויחודי זה אלי באישון לילה. בהמשך השגחה גלויה, באותו שבוע עת בקרתי בבית בתי צופיה וישראל בארי בנוה יעקב בירושלים ראיתי בבית הכנסת חניכי הישיבות ספרים שהוצאו מה'אוצר' והועמדו למכירה לצבור, ביניהם היה הספר אמרי יהודה עה"ת ממנו נערכו הדברים לעיל. הספר נדפס בתשל"ג ע"י הרב אברהם יוסף חנוך קליינמן קרית אתא. (למיטב ידיעתי הספר לא נמצא כיום בחנויות הספרים)

ואמרת כי ע"כ בתורה המוכר הקב"ה אינו עצב כי לא פורש מאתו בכלל, וגם אף הת"ח הלומד עם חברו ונותן לו תורה, אינו פורש ע"י זה מזה המימרא והחלכה, אדרבא ע"י זה נשתרש אצלו עוד ביותר, וע"כ שפיר שמחה לאיש במענה פיו)

וזה ויקחו לי תרומה מעת שלקחו בידם לעצמם נחשב לתרומה. וא"כ ישנם בידם בחינת כסף וכוונת זהב כנ"ל. עכ"ל הרב יהודה רוזנר מסקלהיד בספרו אמרי יהודה.

בריאת התחש לפאר המשכן

וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתָם... וְעֵרַת אֵילָם מֵאֲדָמִים וְעֵרַת תְּחָשִׁים (שמות כ"ה ג', ה')

רש"י (פס' ה') זלה"ק: תחשים מין היה ולא היתה אלא לשעה והרבה גוונים היו לה, לכך מתרגם ססגונא, ששש ומתפאר בגוונין שלו.

אומר על כך הרב יצחק אייזיק וייס האדמו"ר מספינקא זצ"ל הי"ד בספרו חקל יצחק בפרשתנו וזלה"ק:

וצריך ביאור אריכות הלשון. ויש לרמוז בדברי רש"י הקדושים דבא ליישב דלכאורה קשה, הלוא קיימא לן דמדת ההתפארות היא ממדת הגאות וכתוב (משלי ט"ז ה') תועבת ה' כל גבה לב, וא"כ כיוון דהחיה הזאת מתפארת בגוונין שלה היא מאוסה לפניו, רק כדי לפאר את המשכן, לקיים 'זאנוחו' – התנאה לפניו [שבת קל"ג ע"ב], ע"כ היתה לשעה ולא לתמידות. עכ"ל החקל יצחק הי"ד.

גוף המנורה שקדיה ופרחיה מלמדים על אחדות הלכה ואגדה

בספר שיעורי דעת של הרב אברהם יצחק בלוד⁶ זצ"ל הי"ד מטעלו (בנו של הרב יוסף יהודה לייב זצ"ל) מאמר יחודי ונרחב, הסוקר תכונותיהן של ההלכה והאגדה, ועל מקור מעיין נביעתם ופלגיו היוצאים להשקות צמאי דבר ה' בדרכי לימודם (מאמר הלכה ואגדה) וזלה"ק:

דעה רווחת בעולם ולהנחה בלתי מופרכת תחשבו: ההלכה והאגדה שתי רשויות הן ואינן נוגעות אחת בחברתה. לפי הנחה זו כך היא הגדרתם של שני מקצועות אלו:

⁶ הרב אברהם יצחק בלוד (תר"ן-כ' בתמוז תש"א) גדל תחת אביו הגדול הרב יוסף יהודה לייב בישיבת טלו אותה הקים סבו הרב אליעזר גורדון זצ"ל. בהיותו צעיר לימים כבן שלשים, נתמנה לצד אביו בתפקיד ראש הישיבה. לאחר פטירת אביו בתר"ץ, נתמנה לראשות הישיבה וכן לרבה של טלו. אחיו הבכור הרב זלמן ששימש כמנהלה הרוחני של הישיבה ומו"צ בעיר, מיד לאחר הליית אביהם הודיע על ויתורו לתפקיד רב העיר כדי שאחיו הצעיר הרב אברהם יצחק ששימש בראשות הישיבה, יכהן בתפקידו זה וכן ישמש כרבה של העיר (דבר שהיה מקובל באותה תקופה, שראש הישיבה הוא גם רב העיר).

מעמד מסירת השעורים היה רב רושם בו עמדו מאות תלמידים מסביבו כחצי גורן עגולה, הרב פתח ביסוד הדברים ואז התלקחה ריתחא דאורייתא, הרב שיתף את תלמידיו בסוגיה, התיחס לכל תלמיד והערותיו, ביניהם מהמבוגרים היו בקיאים בש"ס כולו!

בשבת בזמן בין הערביים היה מזמין לביתו את בני השעורים הגבוהים, כששים בחורים ישבו לפניו ומזמרים זמירות של ירעוא דרעוויין והתלמידים היו שואלים שאלות בעניני הפרשה, הרב הקשיב להם וכשסיימו השתררה דממה והרב החל לשאת דברים נעלים ומרוממים שלא נראו קשורים לשאלות שהועלו, אך במהלך השיחה קיבל כל אחד מענה לשאלתו, והארה למה שהיה זקוק לו. הכל פרח ושגשג עד שבאה רוח הסערה המחרידה ומחריבה לעולם – השואה.

בעש"ק פרשת קרח ב' בתמוז הגיעו המרצחים לבית הרב הוציאוהו עם כל משפחתו לרחבת השוק של טלו, שם רוכזו יהודי העירה. הרב הסתובב בין אנשי קהלתו ועודם לשוב בתשובה שלימה ולמסור נפשם על קדושה. כל הקהל אמרו 'יודוי' מילה במילה וכמתואר עפ"י עדי ראיה: הפחד סר מלבות כולם כי נתרוממו לעולם אחר, גבוה מכל הסובב אותם. אף הגרמנים נשתתקו והביטו בהשתאות על גבורי הרוח, שוב נפגשו באמת הנצחית שבעם ה' וחזו ברוחו הכבירה ובנשמתם העליונה. בסופו של המעמד הנשים שולחו לביתם, והרב גם שוחרר אך רצה להשאר עם עדתו. שלשה שבועות הוחזקו בצריף ביער סמוך לטלו. ביום שלישי כ' בתמוז תש"א טרם צאתם לדרכם האחרונה, ביקש מבתו (לימים הרבנית חיה אוזבנד בארה"ב) שתקרא לפניו מהלכות קדושה ה' ברמבם. לאחר מכן הוצאו להריגה כולם, אשתו וילדיו נרצחו מאוחר יותר. אחיו הרב אליהו מאיר שהיגר לארה"ב המשיך להבעיר את אש הקודש של טלו במדינה זו. הרב מרדכי גיפטר זצ"ל היה אחד מגדולי תלמידיו.

ההלכה – במהותה חכמה היא, וכמו שבחכמה משום שכל מציאותה רק בתפיסת שכל ומחשבת האדם, נדרש מההפך לרוכשה יגיעת המה והמחשבה, כך גם ההלכה דרך דרישתה בשכל ומחשבה.

לעומתה **האגדה** – הינה ביטוי של הרגש והלב, ולכן נתיב הופעתה בתפיסת האדם תלוי בהתעוררות כוחות הנפש והתרוממות הרגשות, אבל יגיעת השכל ושימוש בכח הנתוח אינם מוכרחים בה, והעדרם אינו מעכב את השגת עניינה. אמנם כך נראים הדברים במבט חיצוני, בבית מדרשנו [טעלז] הורו אחרת:

כוחות הלב והרגש דרושים להבנת ההלכה, באותה מידה שכוחות השכל והמחשבה דרושים לה. ואילו להבנת דברי האגדה לאמיתותם דרוש צירוף של כח השכל ומחשבה אל כוחות הרגש והלב. ונבאר את הדברים:

חקר ההלכה אינו עסק בדברי חכמה גרידא. כל הבא בשערים המצוינים בהלכה יודע שאי אפשר לפסוק שאלה העולה על הפרק רק מתוך הכתוב ומפורש בהלכה. מעם הדבר כי לכל שאלה יש יהוד עצמי, ובהתאמה שטחית אין למצוא לה מקביל בהלכה, ורק כשמציירת בלב החכם 'צורת ההלכה' בשאלה והלכותיה, יוכל לעמוד על ההלכה בענין ולהורות בו. חסר לב לא יגיע לצורת החכמה, לנשמת ההלכה שעל פיה תבוא ההכרעה האחרונה. משום כך מוצאים אנו שהחכמה תלויה בלב, לב שומע לשפוט, לב חכם ונבון (מלכים-א ג', ט' י"ב)...

כשם שהשגות המוח והמחשבה נצרכים להשלמתם של כוחות הלב והרגש, כן דברים שיסודם בתפיסת הרגש והלב, בלא שיצטרף להם כח הניתוח של השכל הבחיר אין השגתם שלימה. כי לעמוד על סוף דעתם של חכמינו ז"ל, ולהעריך אח"כ את היקף ומשקל כל דבר מדבריהם. בכדי לדעת דרכי אלקים וללכת בדרכיו, לכוון לדעה הנכונה באמונה, ובמקום שאך הו"ט דק מבדיל בין ההרים להבחיין ולהרחיק סכנת המרי, עבור כל זה מוכרח שיצטרף כח השכל ויגיעת מה להשגות הרגש והלב.

כך גם בעניני העבודה העצמית ותקון המדות, לאחר השגת הלב והרגש יש לכוון את ישומם המעשי של שאיפותיו בשקול הדעת לפי מדת האמת הנכונה, האמת ששרשה בתורה ובדעת עליון מקורה. נמצא איפוא שבעת עסקנו בהלכה ובאגדה, על המוח והלב המחשבה והרגש לפעול בהרמוניה אחת, בזה תקבל השגתנו אופי של שלמות ואמת...

[בהמשך המאמר המסתעף וענפיו משתרגים אל על, מבאר הרב (בהערה) מהקשר ישיר לפרשתנו וזל"ה"ק:] אפשר לבאר בזה מה שנמצא בספרים הקדושים, וכן נראה מדברי חז"ל, כי **המנורה מסמלת את מידת החכמה, ולכאורה הרי השקדים ופרחים שנקבעו במנורה אין עניינם מיוחס דוקא אל המנורה ממש והם רק כעוטורים בה, ועם זאת גם הם נכללו בכלל המקשה אחת' של המנורה (שמות כ"ה ל"ו) אלא נלמד מזה שאף שגוף החכמה כולל בתוכו הרבה אופני כשרון ואוצר בתוכו כמה גווני חכמה, וכל דבר ופרט לעצמו מתבטא במנורה בדבר נפרד בכפתור, ופרח, אבל עם זה דרושה ההרגשה כי כלל החכמה היא דבר אחד, ובהתאחדו בשרשו הרי הוא 'מקשה אחת'. עכ"ל הרב אברהם יצחק בלז'ל זצ"ל הי"ד.**

הפרנסה צריך שתהיה טהורה ונקיה

וְצִפִּית אֶת־זֶהב טְהוֹר מְפִיֵּת וּמְחֻיָּן תְּצַפְּנֶנּוּ (שמות כ"ה י"א)

בספר לב יחזקיהו לרב יחזקיהו פיש⁷ אדמו"ר מהאדאס (הונגריה) זצ"ל הי"ד כתב בפרשתנו וזל"ה"ק:

⁷ הרב **יחזקיהו פיש** (י"א בניסן תרמ"ה-כ"ח אייר תש"ד). נולד לאביו הרב **אהרן פיש** זצ"ל אב"ד האדאס (הונגריה) בעהמ"ח **קדושת אהרן** עה"ת בדרך הסוד (נדפס לראשונה לפני השואה ובמהדורה חדשה ע"י מכון אהבת שלום ירושלים תש"ע) וכן שו"ת **פרח מטה אהרן** (נדפס מכת"י ע"י מכון **אהבת שלום** ירושלים תשנ"ו). נקרא **יחזקיהו** עפ"י הוראת רבו הרב **אליעזר צבי הדמשק אליעזר** (פירוש לזה"ק) מקומרנא. בשנות נעוריו למד בישיבת הרב **יהודה גרינוולד** בעהמ"ח **זכרון יהודה**. בשנת תרס"ו נשא לאשה את מרת **רחל פעריל וולדמן** בתו של רבי **ישראל שמעון**, שהיה מקושר בשלשלת משפחתית ל**בני יששכר**, ול**עטרת צבי** מזידיטשוב. לאחר כמה שנים שלא נולדו להם ילדים הוסיפו אות ה"א לשמה בהוראת אביו בבחינת ה"א **לכם זרע** (בראשית מ"ז כ"ג), ונקראה **רחל'ה** ואז נולדו להם שתי בנות, לאחר כמה שנים נולד להם בן, **צבי אביגדור** ולאחריו עוד ארבעה בנים האחד (יעקב) נפטר בשנות ילדותו. בתקופה הראשונה ישב בביתו בעיר הולדתו ולמד שיעור בגמרא עם תלמידים בכל יום כמה שעות, לאחר הלימוד התפלל מנחה כשהוא חבוש בתפלין דר"ת, ודאג לתלמידיו במסירות. באותן שנים סירב לקבל על עצמו עול הרבנות, רק הסכים להתפלל בבית

הנה וצפית וכן תצפנו סובל לשון מצפים לישועה, וכן לשון ותצפנהו שלשה ירחים (שמות ב' ב') היינו לשון ציפיה והמתנה ולשון הצפנה והטמנה, כן נ"ל.

וזה שאמר וצפית אותו פירוש שתצפה לה' יתברך אתו עמו, כלומר אליו, שישפיע לך זהב טהור, פירוש פרנסה נקיה וקלה, כמבואר בחובות הלכות שער הבטחון, וכן פרנסה נקיה וטהורה, היינו בלי שום ערמומיות וחשש גזל ורביית וכהנה, ובלי ביטול תורה ותפלה וכהנה. וכן שלא תשלומי בה בפרנסתנו שום עין הרע, כמו שנאמר (בראשית מקץ מ"ב א') למה תתראו. וזהו מבית ומחוץ תצפנו, לשון הצפנה והטמנה, וכן עלינו לצפות לה' יתברך שישמרנו מכף כל אויב וצר. וזהו מבית ומחוץ תצפנו בשמירה מעולה מאויב פנימי ואויב חיצוני, רוחני וגשמי, אמן כן יהי רצון. והבוטח בה' חסד יסוכבנו מבית ומחוץ. עכ"ל הרב יחזקיהו פיש זצ"ל הי"ד.

ההבדל בין לקיחה לנתינה

ויקחו לי תרומה פירש רש"י לי – לשמו.

בשם מרן מקוברין זיע"א: ליתן צדקה גם שלא לשמה טוב...

רק ליקח, זה בודאי צריך להיות לשם שמים. הרב משה מידנר⁸ זלה"ה

הגליון נלקט ונערך בחסד ה' יתברך ובטובו ע"י יהודה יעקב ברקאי תל ציון כוכב יעקב יע"א 0526514000
Ybarkai6@gmail.com

המדרש של הבעלי בתים עד שהפסיק זאת. כחצי שנה לפני פטירת אביו הרב אהרן, פקד עליו הרב יעקב משה מקאמרנא שיתחיל לומר ד"ת ברבים בסעודה שלישית, היה זה באלול תרפ"ז. בעש"ק פרשת ויגש ו' בטבת תרפ"ח, בעת שירד אביו לטבול לכבוד שב"ק שבק חיים לכל חי. אותה שבת עדיין לא באה השמועה אליו על פטירת אביו, רק במוצש"ק בשרוהו. אז קיבל על עצמו הנהגת הקהילה (לאחר שבאותה שבת שצויינה לעיל באלול, הסמיכהו רבו מקאמרנא, ולא הארכתו כאן בתיאור המעשה). מידי שנה בזאת חנוכה שחל ימים ספורים לפני היארצייט של אביו ערך סיום ש"ס לעילוי נשמתו עם סעודת 'זאת חנוכה'.

היה מצטיין בעבודת התפלה שהיו ב'קול אדיר וחזק כשאגת הארי ובהשתפכות הנפש כבן המתחטא לפני אביו באחת מפתקאותיו כתב וזלה"ק: הנה אני מאמין באמונה שלימה שאותיות התורה והתפלה מקשרים את ישראל לאבינו שבשמים, ואם האדם מקשר את עצמו להאור אין סוף המאיר בתוך האותיות, זהו המתקת הדינים ופועל יותר מכל הסיגופים, כידוע שאמר זאת הבעש"ט הקדוש זי"ע לה'תולדות' [רב יעקב יוסף מפולנאה ה'תולדות יעקב יוסף]. משולב עם זאת הכנעותו ושפלותו לפני ה' יתברך, והכרתו כי ה' יתברך הוא המנהיג הכל.

השואה שהחלה בי"ז באלול תרצ"ט עש"ק 'כי תבוא' הגיע למעשה להוגריה רק לקראת סיומה של אותה תקופת אימים באביב תש"ד. באחרון של פסח (יום שמיני בחו"ל) ערך בפעם האחרונה את שולחנו הטוהר, ובליל מוצאי יום טוב הטמין עם בנו ה'פרי אליעזר' כתבי יד וחפצי ירושה שהיו לו, וכך שרדו לפליטה ומצאום לאחר שובם מהגיהנם של מחנה ההשמדה, אמנם ספר תורה שהטמין לא זכו למצאו.

בכ"ה באייר גירשו אותם מהגטו לרכבת שהובילה אותם לאושוץ, ובכ"ח באייר עלה על המוקד. בנו אליעזר, הפרי אליעזר היחיד שזכה להנצל מהתופת מכל משפחתו, וממנו המשיכה לבעור שלהבת המשפחה. המאמר והתולדות עפ"י הספר לב יחזקיהו שיצא לראשונה מכת"י ברוקלין תש"פ, ע"י נכד המחבר.

⁸ הרב משה מידנר זלה"ה (תר"כ-כ"ג במרחשון תר"ץ) קדוש ופרוש מסכת קדושה שלא תתואר. גדל בחצרה של חסידות סלונים. השאיר כתבים רבים בנגלה ובנסתר בהלכה ובאגדה, עלו בלהבות יחד עם עשרות רבות קהל ישראל קדושים וטהורים ביניהם בנו יחידו הרב אברהם אלתר וכל משפחתו נספו בשואה, תנצב"ה.